

RUSTAD SKOLES LESEPLAN

Revidert 2019

SAMMENDRAG

Rustad skole er en barneskole med rundt 460 elever som behersker hele 48 forskjellige språk. Første utgave av Rustad skoles leseplan kom våren 2012 og planen ble sist revidert høsten 2019. Formålet med planen er en målrettet, systematisk og enhetlig praksis i leseopplæringen for å sikre god progresjon for den enkelte elev. På Rustad skole leses det i alle fag, alle lærere er både lese- og SPO lærere og alle har et felles ansvar for at våre elever skal bli funksjonelle lesere.

Plan for leseopplæring og elevenes leseprogresjon

Innhold

Plan for trinn.....	2
1.trinn:.....	2
2.trinn:.....	6
3.trinn:.....	10
4.trinn:.....	14
5.trinn:.....	19
6.trinn:.....	23
7.trinn:.....	27
Vedlegg 1: Forslag til innhold i planen	30
Vedlegg 2: Lesestrategier fra 1.-7. Trinn	35
Vedlegg 3a: Forslag til læringsstrategier fordelt på trinn	37
Vedlegg 3b: Læringsstrategier – konkretisering av utvalgte strategier	40
Vedlegg 4a: Veiledning til trening av ord og begreper.....	50
Vedlegg 4b: Systematisk arbeid med ordkunnskap	55

Plan for trinn

1.trinn:

Område i leseopplæringen	Innhold. Hva skal vektlegges? (Tiltak på tvers av fag)	Organisering. Arbeidsmåter.
Målretting, sjanger og lesemåter Se vedlegg 1	Velge lesemåte ut fra formålet: Utvikle grunnleggende, tekniske leseferdigheter. Vite at en leser fra øverst til nederst og fra venstre mot høyre. Utvikle begynnende innsikt om ulike lesemåter og når det lurt å bruke ulike lesemåter. Få erfaring med å gjenkjenne og skille enkle sjangertrekk: Eventyr, fortelling, rim/regler. Kunne skille fantasi og virkelighet.	Felleslesing Modellering Læresamtaler Veiledet lesing Høytlesing Lesebestillinger og letelesing
Lære strategier og teknikker for å utvikle leseforståelse Se vedlegg 2	Elevene skal lære strategier og teknikker for å utvikle leseforståelse. Før: Aktivere og ta fram forkunnskaper Bruke overskrifter, bilder og illustrasjoner. Under: Tenke gjennom hva som vil skje. Ta i bruk elevens forkunnskaper/finne sammenhenger. Arbeide med ord/begreper i teksten. Tenke gjennom om det man leser gir mening. Etter: Visualisere det man leser.	Felles brainstorming og tegnekart om tema for å aktivere forkunnskaper. Læreren modellerer strategiene gjennom: <ul style="list-style-type: none"> • Felleslesing. • Veiledet lesing. Elevene prøver ut strategiene: <ul style="list-style-type: none"> • Par-lesing. • Egenlesing. Lærer leser høyt fra billedbok, snakker sammen før og under lesingen. Elevene kan stoppe opp og tegne/skrive underveis i

	Gjenfortelle tekst (muntlig, tegning).	lesingen. I etterkant samtale om teksten var slik de tenkte den skulle være Se tips på www.lesesenteret.no Arbeide med tegnekart til det man har lest, felles og på egenhånd.
Lære tanke- og læringsstrategier Se vedlegg 3a og 3b	Tegnekart Brainstorming	<ul style="list-style-type: none"> • Til første-lyd • Til gjenfortelling • Til arbeid med tema <p>Felles undervisning Læringspartner Individuelt arbeid</p>
Utvikle det muntlige språket og lære ord og begreper Se vedlegg 4	Arbeide med ord og begreper i alle fag. Arbeide med grunnleggende analysebegreper som form, stilling, retning, plass, antall, likheter/forskjeller, mengde og tidsbegreper. Arbeide med noen fagord og noen hverdagsord hver uke. (5-10 ord) Arbeide i dybden med utvalgte ord med innhold, form og bruk.	Ukas ord skal alltid henge på en fast plass i klasserommet, godt synlig for elevene. Ukas ord godt synlig som lekser/øveord på ukeplanen. Presentere ukas ord: - snakke om og forklare ordene - skrive eller si ordet i en setning, - tegne ordet, - finne et synonym/antonym til ordet, - ulike former av ordet - bruke konkrete og visuelle virkemidler der det er naturlig Læreren som tydelig språkmodell.

		<p>Begrepskart – tankekart om noen av ukas ord. Tegning, setning, synonym/antony, lyder, stavelser og andre former av ordet.</p> <p>Lek med ordene – matche rett ord og bilde. Aktiv bruk av muntlig språk sammen med læringspartner, f. eks en forklare ordet med egne ord uten å si selve ordet, den andre gjetter.</p> <p>Knytte til tidligere innlært kunnskap og erfaringer.</p> <p>Observere og bruke sansene i praktisk arbeid med analysebegrepene, i bokstavinnlæring, i arbeid med tema og på uteskolen.</p>
Leseinteresse	<p>Bruk av skolebibliotek</p> <ul style="list-style-type: none"> • Høytlesing på biblioteket. • Egenlesing på biblioteket. • Snakke om hva et bibliotek er og låneregler. <p>Motivasjon</p> <ul style="list-style-type: none"> • Godt planlagte økter for å skape og opprettholde motivasjon. • Lesestunder. • Leselystaksjoner. • Tilgjengelig lesestoff i klasserommet 	<p>Høytlesning, både for hel klasse og i smågrupper.</p> <p>Besøk på biblioteket.</p>

2.trinn:

Område i leseopplæringen	Innhold. Hva skal vektlegges? (Tiltak på tvers av fag)	Organisering. Arbeidsmåter.
Målretting, sjanger og lesemåter Se vedlegg 1	Velge lesemåte ut fra formålet Utvikle innsikt om ulike lesemåter og når det er lurt å bruke ulike lesemåter Kunne gjenkjenne og skille enkle sjangertrekk: eventyr, fortelling, faktatekst, rim/regler, dikt, lister, plakater, tabeller og sammensatte tekster Kunne skille fantasi og virkelighet. Kunne lese med flyt og innlevelse.	Felleslesing og modellering Læresamtaler Veiledet lesing Høytlesing Lesebestillinger og letelesing Korlesing Læringspartner Repetert lesing Intensive lesekurs
Lære strategier og teknikker for å utvikle leseforståelse Se vedlegg 2	Elevene skal lære strategier og teknikker for å utvikle leseforståelse. Før: Aktivere og ta fram forkunnskaper Bruke overskrifter, bilder og illustrasjoner. Under: Tenke gjennom hva som vil skje. Ta i bruk elevens forkunnskaper/finne sammenhenger. Arbeide med ord/begreper i teksten. Tenke gjennom om det man leser gir mening. Etter:	Felles tankekart og brainstorming om tema før man leser. Innføre BO (bilde og overskrift) før man leser en tekst. Elevene skal øve seg i å finne svar på spørsmål i teksten (finne, tolke og reflektere). Læreren modellerer gjennom felleslesing og veiledet lesing. Lese en fortelling delt opp i ulike deler. Stoppe opp og får spørsmål (evt. med svaralternativer) underveis.

	<p>Visualisere det en leser Lage spørsmål til teksten: Let og finn-spørsmål og tenke-selv spørsmål Finne svar på spørsmål i teksten (finne, tolke og reflektere)</p> <p><i>Lære om sjangre: eventyr, rim, regler, gåter, vitser, fakta, lister og plakater</i> <i>Enkle språklige virkemidler (f.eks snakkebobler)</i></p>	<p>Etter at hele fortellingen er lest, så får de spørsmål som går med på om de har forstått budskapet. Lage spørsmål til teksten. Les-og-finn-spørsmål og tenke-selv-spørsmål</p> <p>Felles og individuelt tegne og tankekart etter man har lest.</p>
<p>Lære tanke- og læringsstrategier Se vedlegg 3a og 3b</p>	<p>Tankekart Brainstorming Trekløveret</p>	<ul style="list-style-type: none"> • til arbeid med tema • til arbeid med tema, førlesing • til arbeid med ord og begreper <p>Idédugnad. Strukturert brainstorming: Deltakerne i en gruppe kommer med idéer etter tur. Ustrukturert brainstorming: Deltakerne deler idéene etter hvert som de dukker opp. Viktig med kvantitet.</p>
<p>Utvikle det muntlige språket og lære ord og begreper Se vedlegg 4</p>	<p>Arbeide med ord og begreper i alle fag.</p> <p>Arbeide med å bruke de grunnleggende analysebegreper som form, stilling, retning, plass, antall, likheter/forskjeller, mengde og tidsbegreper.</p> <p>Arbeide med noen fagord og noen hverdagsord hver uke. (5-10 ord). Ordene hentes fra tema som er naturlig ut fra undervisningen, slik at</p>	<p>Ukas ord skal alltid henge på en fast plass i klasserommet, godt synlig for elevene.</p> <p>Ukas ord godt synlig som lekser/øveord på ukeplanen.</p> <p>Presentere ukas ord:</p> <ul style="list-style-type: none"> - snakke om og forklare ordene - skrive eller si ordet i en setning - tegne ordet

	<p>elevene møter ordene i flere fag og sammenhenger i løpet av uka.</p> <p>Arbeide med noen utvalgte ord med innhold, form og bruk.</p>	<p>- finne et synonym/antonym til ordet - ulike former av ordet - bruke konkrete og visuelle virkemidler der det er naturlig</p> <p>Læreren som tydelig språkmodell. Selvstendig tenkning/ læringspartner</p> <p>Tankekart Trekløver Kolonneord/ordbank til et tema</p> <p>Forslag til aktiviteter kan være: Fortellerstud Lage ordsamling av nye og ukjente ord elevene møter Lage tankekart og assosiasjonsrekker Lage ordforklaringskart Ta nye ord i bruk i setninger Tegne ord</p>
Leseinteresse	<p>Skolebibliotek</p> <ul style="list-style-type: none"> • Høytlesing på biblioteket. • Egenlesing på biblioteket. • Repetere bruk av bibliotek og låne-regler. <p>Motivasjon</p> <ul style="list-style-type: none"> • Godt planlagte økter for å skape og opprettholde motivasjon. • Lesestunder. • Leselystaksjoner. 	<p>Høytlesning, både for hel klasse og i smågrupper.</p> <p>Besøk på biblioteket.</p> <p>Låne bøker selv på biblioteket.</p>

3.trinn:

Mål strategisk plan:

Strategisk mål	Kritisk suksessfaktor
<i>1.1: Elevenes grunnleggende ferdigheter er betydelig forbedret.</i>	- færre under bekymringsgrense
<i>1.3: En større andel elever og lærlinger fullfører og består et 13-årig utdanningsløp.</i>	– elevenes motivasjon for læring og oppfølging av skolearbeid
<i>3.1: Utdanningsetaten involverer foresatte mer aktivt i læringsarbeidet til den enkelte elev.</i>	- God kommunikasjon mellom skole og hjem om elevens faglige og sosiale utvikling

Område i leseopplæringen	Innhold. Hva skal vektlegges? (Tiltak på tvers av fag)	Organisering. Arbeidsmåter.
Målretting, sjanger og lesemåter	<p>Velge lesemåte ut fra formålet</p> <p>Utvikle innsikt om ulike lesemåter og når det er lurt å bruke ulike lesemåter</p> <p>Kunne gjenkjenne og skille enkle sjangertrekk: Skjønnlitteratur/fortelling, fakta, dikt, oppskrift, avisartikler, tabeller og sammensatte tekster</p> <p>Kunne lese med flyt, forståelse og innlevelse.</p>	<p>Felleslesing og modellering</p> <p>Læresamtaler</p> <p>Veiledet lesing</p> <p>Høytlesing</p> <p>Lesebestillinger og letelesing</p> <p>Korlesing</p> <p>Læringspartner</p> <p>Repetert lesing</p> <p>Intensive lesekurs</p>

<p>Lære strategier og teknikker for å utvikle leseforståelse Se vedlegg 2</p>	<p>Elevene skal lære strategier og teknikker for å utvikle leseforståelse.</p> <p>Før: Tenke igjennom hva som er målet med lesingen, før man leser. Bli bevisst hvilke sjangere man leser, fakta og fortelling leses på ulike måter. Aktivere og ta fram forkunnskaper Bruke overskrifter, bilder og illustrasjoner.</p> <p>Under: Arbeide med ord/begreper i teksten og legge merke til nye, sjeldne og ord man ikke forstår. Kunne lese på ulike måter og vite når det er lurt å gjøre hva, som søkelesing og nærlesing. Legge merke til sammenhenger mellom ulike deler i teksten.</p> <p>Etter: Kunne vurdere teksten etterpå. Hva slags tekst er dette? Hva er det viktigste budskapet i teksten? Kunne oppsummere det viktigste fra teksten med egne ord. Kunne svare på spørsmål til teksten der man må lete etter svar, se sammenhenger mellom ulike deler og reflektere over egne meninger om det man leste. (finne, tolke, reflektere)</p>	<p>Innføre BISON. Modellering fra lærer av BISON, lesestrategier og teknikker for å finne nye ord, finne nøkkelord i tekst.</p> <p>Prøve ut lesestrategier selv i stillelesing, parlesing.</p> <p>Modellering og utprøving av ulike lesemåter til ulike tekster, som nærlese og søkelese.</p> <p>Arbeid med blant annet. ordbank, ordjakt,</p> <p>Lage tankekart, Venn-diagram og kolonnenotat fra viktige element i tenkster.</p> <p>Arbeid med tekstoppgaver og oppskrifter (f.eks. muffinsoppskrift)</p> <p>Oppfølgingsspørsmål til tekst, f. eks spørsmål i en hatt.</p> <p>Arbeide med å lage og svare på ulike typer spørsmål, “let-og-finn”-spørsmål og “tenk-selv”-spørsmål, jobbe felles, i par og individuelt med å reflektere og tenke selv om tekstens tema.</p>
--	--	---

<p>Lære tanke- og læringsstrategier Se vedlegg 3a og 3b</p>	<p>Venndiagram Bison Kolonnenotat</p>	<p>Læringspartner Modellering Gruppearbeid</p>
<p>Utvikle det muntlige språket og lære ord og begreper Se vedlegg 4</p>	<p>Arbeide med ord og begreper i alle fag.</p> <p>Repetere og bruke de grunnleggende analysebegreper som form, stilling, retning, plass, antall, likheter/forskjeller, mengde og tidsbegreper.</p> <p>Arbeide med noen fagord og noen hverdagsord hver uke. (5-10 ord). Ordene hentes fra tema som er naturlig ut fra undervisningen, slik at elevene møter ordene i flere fag og sammenhenger i løpet av uka.</p> <p>Arbeide med noen utvalgte ord med innhold, form og bruk.</p> <p>Arbeide med språklige bilder og metaforer.</p>	<p>Ukas ord skal alltid henge på en fast plass i klasserommet, godt synlig for elevene.</p> <p>Ukas ord godt synlig som lekser/øveord på ukeplanen.</p> <p>Presentere ukas ord:</p> <ul style="list-style-type: none"> - snakke om og forklare ordene - skrive eller si ordet i en setning - tegne ordet - finne et synonym/antonym til ordet - ulike former av ordet - bruke konkrete og visuelle virkemidler der det er naturlig <p>Læreren som tydelig språkmodell. Selvstendig tenkning/ læringspartner</p> <p>Tankekart Trekløver Kolonneord/ordbank til et tema</p> <p>Forslag til tema kan være: Muntlig fremføring Gjenfortelle og reflektere fra en tekst eleven har lest. Høytlesing Forklare ukas ord (kolonnenotat)</p>

		Dramatisering Arbeid med ordbøker (slå opp)
Leseinteresse	<p>Skolebibliotek</p> <ul style="list-style-type: none"> • Låne bøker på skolebiblioteket • Besøk fra Bøler bibliotek. • Vi besøker Bøler bibliotek. • Bokbestillinger fra Bøler bibliotek. • Eget klassebibliotek. <p>Motivasjon</p> <ul style="list-style-type: none"> • Leseaksjon. • Utstillinger • Klasseavis. • Bokanmeldelser 	<p>Repetisjon av låneregler</p> <p>Høytlesning</p> <p>Repetisjon av låneregler</p> <p>Lesekonkurrans</p> <p>Klasseavis og bokanmeldelser kan lages både på data og for hånd.</p>

4.trinn:

Område i leseopplæringen	Innhold. Hva skal vektlegges? (Tiltak på tvers av fag)	Organisering. Arbeidsmåter.
Målretting, sjanger og lesemåter	<p>Velge lesemåte ut fra formålet Utvikle innsikt om ulike lesemåter og når det er lurt å bruke ulike lesemåter</p> <p>Kunne gjenkjenne, lese og tolke ulike sjangere: Skjønnlitteratur/fortelling, fakta, dikt, oppskrift, kart, bruksanvisninger, diagram, avisartikler, brev, tabeller, innholdsfortegnelser, oppslagsverk og sammensatte tekster, ordlister og stikkordsregister</p> <p>Kunne lese med flyt, forståelse og innlevelse.</p>	<p>Felleslesing og modellering Læresamtaler Veiledet lesing Høytlesing Lesebestillinger og letelesing Korlesing Læringspartner Repetert lesing</p> <p>Intensive lesekurs</p>
Lære strategier og teknikker for å utvikle leseforståelse Se vedlegg 2	<p>Elevene skal lære strategier og teknikker for å utvikle leseforståelse.</p> <p>Før: Tenke igjennom hva som er målet med lesingen. Bli bevisst hvilke sjangere man leser og hvordan man leser på ulike måter (oppleve, lære eller gjøre noe):</p> <ul style="list-style-type: none"> fakta, fortelling, innholdsfortegnelse, ordlister, referanselister, tabeller, diagrammer, bruksanvisninger leses på ulike måter. <p>Aktivere og ta fram forkunnskaper</p>	<p>Elevene skal trene på å bruke BISON på egenhånd. Lærer modellerer og etterhvert mer selvstendig minne seg selv på hva en tror en kan fra før, aktivisere forkunnskaper.</p> <p>Trene på å velge lesestrategi og lesemåte ut i fra formålet med lesingen</p> <p>Modellere og ta i bruk ulike lesemåter, søkelese, nærlese, skumlese, linær/ikke linær lesing.</p>

	<p>Bruke overskrifter, bilder og illustrasjoner. Tenke igjennom om teksten er vanskelig/passe eller for lett for meg.</p> <p>Under: Arbeide med ord/begreper i teksten og legge merke til nye, sjeldne og ord man ikke forstår. Kunne oppklare og løse problemer som dukker opp underveis når man leser. Kunne lese på ulike måter og vite når det er lurt å gjøre hva, som søkelesing og nærlesing. Legge merke til sammenhenger mellom ulike deler i teksten.</p> <p>Etter: Kunne vurdere teksten etterpå. Hva slags tekst er dette? Hva er det viktigste budskapet i teksten? Kunne oppsummere det viktigste fra teksten med egne ord. Kunne organisere fra dem man har lest, visuelt. Kunne svare på spørsmål til teksten der man må lete etter svar, se sammenhenger mellom ulik deler og reflektere over egne meninger om det man leste. (finne, tolke, reflektere)</p>	<p>Lese med «blyant i hånd» (streke under, notere, tegne tankekart)</p> <p>Resiprok lesing, bruk av rollekort som bevisstgjør ulike måter å lese på.</p> <p>Svare på og lage ulike typer spørsmål til teksten: “les og finn”/”tenke selv”.</p> <p>Kunne si noe om hva man selv tenker om det man har lest om, til læringspartner og skrive ned i VØL-skjema.</p> <p>Arbeid med å finne, tolke og reflektere rundt svar med modellering, utprøving sammen og i selvstendig arbeid.</p> <p>Tenke igjennom om teksten handlet om det de trodde Arbeide med teksten for å vise hva de har lært og at de kan de kan bruke sentrale nøkkelbegreper</p> <ul style="list-style-type: none"> • ved å bruke (venn-diagram), VØL-skjema og i kolonnennotat. • Nøkkelord
--	---	--

<p>Lære tanke- og læringsstrategier Se vedlegg 3a og 3b</p>	<p>VØL-skjema Bison</p>	<p>Introduksjon til temaer/tekster Oppsummering av temaer Individuelt, læringspartner, gruppe Felleslesing Parlesing</p>
<p>Utvikle det muntlige språket og lære ord og begreper Se vedlegg 4</p>	<p>Arbeide med ord og begreper i alle fag.</p> <p>Arbeide med noen fagord og noen hverdagsord hver uke. (5-10 ord). Ordene hentes fra tema som er naturlig ut fra undervisningen, slik at elevene møter ordene i flere fag og sammenhenger i løpet av uka.</p> <p>Arbeide med noen utvalgte ord med innhold, form og bruk.</p> <p>Arbeide med språklige bilder og metaforer.</p>	<p>Ukas ord skal alltid henge på en fast plass i klasserommet, godt synlig for elevene.</p> <p>Ukas ord godt synlig som lekser/øveord på ukeplanen.</p> <p>Presentere ukas ord:</p> <ul style="list-style-type: none"> - snakke om og forklare ordene - skrive eller si ordet i en setning - tegne ordet - finne et synonym/antonym til ordet - ulike former av ordet - bruke konkreter og visuelle virkemidler der det er naturlig <p>Læreren som tydelig språkmodell. Selvstendig tenkning/ læringspartner</p> <p>Forslag til aktiviteter kan være: Trekløver(forklare, setning, synonym/antonym, sammensatt ord) Visualisering (PP med bilder) og samtale(læringspartnere og i plenum) Gruppearbeid – bruk av ordene og forklaringer.</p>

		<p>Testes på ukeprøve. VØL Informasjonsinnhenting (data, ordbok)</p> <p>Se i Språkbroen for flere gode ideer til arbeid med ord og begreper.</p>
Leseinteresse	<p>Lesestund og presentasjon av bøker med bibliotekar.</p> <p>Lån av bøker tilpasset LUS-nivå</p> <p>Bibliotekskunnskap Lesestund og presentasjon av bøker med bibliotekar. Lesekort Lesekvart Høytlesing Lesekonkurranse</p> <p>Leseaksjon</p>	<p>Repetisjon. De får en første innføring i systematikken, altså bøkernes ordning. De kan f.eks. få gjette om en bok er skjønnlitteratur eller faglitteratur. De kan konkurrere om å sette bøker på plass i systemet osv. De kan bli kjent med enkle oppslagsverk. Bokprat – bokpresentasjon.</p> <p>Lesekonkurranse i regi av bibliotekar</p> <p>Lesekvart</p> <p>Høytlesing</p> <p>Faktabøker til temaer</p> <p>Elevene fyller ut lesekort hver uke. Elevene leser 15 min hver dag på skolen og hjemme. Konkurranse på tvers av klassene i regi av biblioteket</p>

5.trinn:

Område i leseopplæringen	Innhold. Hva skal vektlegges? (Tiltak på tvers av fag)	Organisering. Arbeidsmåter.
Målretting, sjanger og lesemåter	<p>Velge lese måte ut fra formålet Utvikle innsikt om ulike lese måter og når det er lurt å bruke ulike lese måter</p> <p>Kunne gjenkjenne, lese og tolke ulike sjangere: Skjønnlitteratur/fortelling, fakta, dikt, oppskrift, kart, bruksanvisninger, diagram, avisartikler, brev, tabeller, innholdsfortegnelser, oppslagsverk og sammensatte tekster, ordlister og stikkordsregister</p> <p>Kunne lese med flyt, forståelse og innlevelse..</p>	<p>Felleslesing og modellering Læresamtaler Veiledet lesing Høytlesing Lesebestillinger og letelesing Korlesing Læringspartner Repetert lesing</p> <p>Veiledet lesing i flere/alle fag. Lesekurs for de som trenger det. Faste leselekser hver uke med oppgaver til.</p>
Lære strategier og teknikker for å utvikle leseforståelse Se vedlegg 2	<p>Elevene skal lære strategier og teknikker for å utvikle leseforståelse.</p> <p>Før: Tenke igjennom hva som er målet med lesingen. Bli bevisst hvilke sjangere man leser og hvordan man leser på ulike måter (oppleve, lære eller gjøre noe):</p> <ul style="list-style-type: none"> fakta, fortelling, innholdsfortegnelse, ordlister, referanselister, matematiske tekster som tekstoppgaver, tabeller, diagrammer, bruksanvisninger leses på ulike måter. <p>Aktivere og ta fram forkunnskaper Bruke overskrifter, bilder og illustrasjoner. Tenke igjennom om teksten er vanskelig/passe eller for lett for meg.</p> <p>Under:</p>	<p>Bruke BISON i egen lesing.</p> <p>Bevisstgjøring av hensikt med lesingen i felles samtaler og prøve ut på egen hånd. Læreren skal modellere ulike lesestrategier og forklaring når de ulike metodene har best hensikt.</p> <p>Læreren skal vise og gjennomgå gode eksempler på hvordan man kan tolke/reflektere rundt ulike tekster og eksempler på hva som er gode, fullstendige svar.</p> <p>Leselekser med leseoppdrag, som utfordrer eleven til å ta stilling og gi uttrykk for egne meninger. Se Kverndokken “101 måter å lese leselaksa på” for gode ideer.</p>

	<p>Arbeide med ord/begreper i teksten og legge merke til nye, sjeldne og ord man ikke forstår. Være bevisst om man forstår det man leser eller ikke. Kunne oppklare og løse problemer som dukker opp underveis når man leser. Kunne lese på ulike måter og vite når det er lurt å gjøre hva, som søkelesing og nærlesing. Legge merke til sammenhenger mellom ulike deler i teksten. Kunne overvåke egen lesing og følge med på om man forstår.</p> <p>Etter: Kunne vurdere teksten etterpå. Hva slags tekst er dette? Hva er det viktigste budskapet i teksten? Kunne oppsummere det viktigste fra teksten med egne ord. Kunne organisere fra dem man har lest, visuelt. Kunne lese det som ligger mellom linjene – se sammenhenger og tolke teksten. Kunne svare på spørsmål til teksten der man må lete etter svar, se sammenhenger mellom ulike deler og reflektere over egne meninger om det man leste. (finne, tolke, reflektere)</p>	<p>Resiprok lesing, bruk av rollekort som bevisstgjør ulike måter å lese på.</p> <p>Tenke igjennom om teksten handlet om det de trodde Arbeide med teksten for å vise hva de har lært og at de kan de kan bruke sentrale nøkkelbegreper</p> <ul style="list-style-type: none"> • ved å bruke tankekart, VØSLE og utvidet kolonnennotat. • PowerPoint-presentasjoner • Skrive sammendrag • Nøkkelord
<p>Lære tanke- og læringsstrategier Se vedlegg 3a og 3b</p>	<p>Utvidet kolonnennotat Vøsle-skjema</p>	<p>Felleslesing og arbeid med boken, “Lesing i fagene”. Modellering av arbeid med kolonnennotat i alle fag. Etterhvert bruker elevene dette mer selvstendig.</p>
<p>Utvikle det muntlige språket og lære ord og begreper</p>	<p>Arbeide med ord og begreper i alle fag.</p>	<p>Ukas ord skal alltid henge på en fast plass i klasserommet, godt synlig for elevene.</p>

<p>Se vedlegg 4</p>	<p>Arbeide med noen fagord og noen hverdagsord hver uke. (8-10 ord). Ordene hentes fra tema som er naturlig ut fra undervisningen, slik at elevene møter ordene i flere fag og sammenhenger i løpet av uka.</p> <p>Arbeide med noen utvalgte ord med innhold, form og bruk.</p> <p>Arbeide med språklige bilder og metaforer.</p>	<p>Ukas ord godt synlig som lekser/øveord på ukeplanen.</p> <p>Presentere ukas ord:</p> <ul style="list-style-type: none"> - snakke om og forklare ordene - skrive eller si ordet i en setning - tegne ordet - finne et synonym/antonym til ordet - ulike former av ordet - bruke konkrete og visuelle virkemidler der det er naturlig <p>Læreren som tydelig språkmodell. Selvstendig tenkning/ læringspartner</p> <p>Forslag til aktiviteter kan være: Trekløver-ark blir utfylt hver uke med ukens ord. Ordbank: Ord fra forskjellige fag; Norsk, matte, naturfag. 5-6 ord per uke. Samles i egen perm. S NO/IOP elever får ekstra oppfølging på “ukens ord”. Evaluering på slutten av perioden.</p> <p>Se i Språkbroen for flere gode ideer til arbeid med ord og begreper.</p>
<p>Leseinteresse</p>	<p>Skolebiblioteket</p> <ul style="list-style-type: none"> • Repetisjon • Bibliotekskunnskap • Bokprat med skolebibliotekar • Bokorientering med skolebibliotekar 	<p>Vi bygger på det vi lærte året før. De kan lære mer om systematikken for å kunne orientere seg på egenhånd. Hele tiden må denne opplæringen gå hånd i hånd med bokprat og bokorientering</p>

	Motivasjon <ul style="list-style-type: none"> • Leseaksjon	
--	---	--

6.trinn:

Område i leseopplæringen	Innhold. Hva skal vektlegges? (Tiltak på tvers av fag)	Organisering. Arbeidsmåter.
Målretting, sjanger og lesemåter	<p>Velge lesemåte ut fra formålet Utvikle innsikt om ulike lesemåter og når det er lurt å bruke ulike lesemåter</p> <p>Kunne gjenkjenne, lese og tolke ulike sjangere: Skjønnlitteratur/fortelling, fakta, dikt, oppskrift, kart, bruksanvisninger, diagram, avisartikler, brev, tabeller, innholdsfortegnelser, oppslagsverk og sammensatte tekster, ordlister og stikkordsregister</p> <p>Kunne lese med flyt, forståelse og innlevelse..</p>	<p>Felleslesing og modellering Læresamtaler Veiledet lesing Høytlesing Lesebestillinger og letelesing Korlesing Læringspartner Repetert lesing .</p>
<p>Lære strategier og teknikker for å utvikle leseforståelse Se vedlegg 2</p>	<p>Elevene skal lære strategier og teknikker for å utvikle leseforståelse. Før: Tenke igjennom hva som er målet med lesingen. Bli bevisst hvilke sjangere man leser og hvordan man leser på ulike måter (oppleve, lære eller gjøre noe):</p> <ul style="list-style-type: none"> fakta, fortelling, innholdsfortegnelse, ordlister, referanselister, matematiske tekster som tekstoppgaver, tabeller, diagrammer, 	<p>Bruke BISON i egen lesing.</p> <p>Bevisstgjøring av hensikt med lesingen i felles samtaler og prøve ut på egen hånd. Læreren skal modellere ulike lesestrategier og forklaring når de ulike metodene har best hensikt</p> <p>Elevene arbeider med ulike tekster i flere fag og lærer hva som kjennetegner de ulike tekstene</p>

	<p>bruksanvisninger leses på ulike måter.</p> <p>Aktivere og ta fram forkunnskaper</p> <p>Bruke overskrifter, bilder og illustrasjoner.</p> <p>Tenke igjennom om teksten er vanskelig/passe eller for lett for meg.</p> <p>Under:</p> <p>Arbeide med ord/begreper i teksten og legge merke til nye, sjeldne og ord man ikke forstår.</p> <p>Være bevisst om man forstår det man leser eller ikke.</p> <p>Kunne oppklare og løse problemer som dukker opp underveis når man leser.</p> <p>Kunne lese på ulike måter og vite når det er lurt å gjøre hva, som søkelesing og nærlesing.</p> <p>Legge merke til sammenhenger mellom ulike deler i teksten.</p> <p>Kunne overvåke egen lesing og følge med på om man forstår.</p> <p>Etter:</p> <p>Kunne vurdere teksten etterpå. Hva slags tekst er dette? Hva er det viktigste budskapet i teksten?</p> <p>Kunne oppsummere det viktigste fra teksten med egne ord.</p>	<p>Læreren vise og gjennomgå gode eksempler på hvordan man kan tolke/reflektere rundt ulike tekster og eksempler på hva som er gode, fullstendige svar.</p> <p>Leselekser med leseoppdrag, som utfordrer eleven til å ta stilling og gi uttrykk for egne meninger. Se Kverndokken “101 måter å lese leselaksa på” for gode ideer.</p> <p>Resiprok lesing, bruk av rollekort som bevisstgjør ulike måter å lese på.</p> <p>Tenke igjennom om teksten handlet om det de trodde</p> <p>Arbeide med teksten for å vise hva de har lært og at de kan de kan bruke sentrale nøkkelbegreper.</p> <p>Arbeide med teksten for å vise hva de har lært og at de kan de kan bruke sentrale nøkkelbegreper</p> <ul style="list-style-type: none"> • ved å bruke tankekart, LOTUS og i kolonnenotat. • Ta i bruk nye ord i egne tekster og presentasjoner, f.eks PowerPoint-presentasjoner • Skrive sammendrag • Nøkkelord • Lage ulike typer spørsmål til teksten
--	--	---

	<p>Kunne organisere fra dem man har lest, visuelt.</p> <p>Kunne lese det som ligger mellom linjene – se sammenhenger og tolke teksten.</p> <p>Kunne svare på spørsmål til teksten der man må lete etter svar, se sammenhenger mellom ulike deler og reflektere over egne meninger om det man leste. (finne, tolke, reflektere)</p>	<p>Elevene blir kjent med å bruke ulike kilder (avis, faktabøker, internett, film osv.).</p>
<p>Lære tanke- og læringsstrategier</p> <p>Se vedlegg 3a og 3b</p>	<p>LOTUS</p> <p>Bli bevisst ulike lese måter:</p> <p>Førlesing/skumllesing</p> <p>Nærlesing</p> <p>Punktlesing/søkelese</p>	<p>Lotus innarbeides som metode i flere fag.</p>
<p>Utvikle det muntlige språket og lære ord og begreper</p> <p>Se vedlegg 4</p>	<p>Arbeide med ord og begreper i alle fag.</p> <p>Arbeide med noen fagord og noen hverdagsord hver uke. (8-10 ord). Ordene hentes fra tema som er naturlig ut fra undervisningen, slik at elevene møter ordene i flere fag og sammenhenger i løpet av uka.</p> <p>Arbeide med noen utvalgte ord med innhold, form og bruk.</p>	<p>Ukas ord skal alltid henge på en fast plass i klasserommet, godt synlig for elevene.</p> <p>Ukas ord godt synlig som lekser/øveord på ukeplanen.</p> <p>Presentere ukas ord:</p> <ul style="list-style-type: none"> - snakke om og forklare ordene - skrive eller si ordet i en setning - tegne ordet - finne et synonym/antonym til ordet - ulike former av ordet - bruke konkrete og visuelle virkemidler der det er naturlig <p>Læreren som tydelig språkmodell.</p> <p>Selvstendig tenkning/ læringspartner</p>

		<p>Skjema hvor elevene skriver inn definisjon, synonym og ordet brukt i setning. Skjemaet blir gjennomgått med de aktuelle faglærerne.</p> <p>Se i Språkbroen for flere gode ideer til arbeid med ord og begreper.</p>
Leseinteresse	<p>Skolebiblioteket</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kan bruke Micromarc for å finne fram til fagbøker. • Finne ut hva skolen har av stoff om f.eks. vikinger, fugler, indianere, Australia, Sydpolen, oppdagere, etc. • Bruke lenkesamlingen til å finne faktastoff. • Lære om bruk av innholdsfortegnelse og register. • Bokprat. <p>Motivasjon</p> <ul style="list-style-type: none"> • Leseaksjon 	<p>Besøke biblioteket.</p> <p>Samarbeide om oppgaver og opplegg med skolebibliotekar.</p>

7.trinn:

Område i leseopplæringen	Innhold. Hva skal vektlegges? (Tiltak på tvers av fag)	Organisering. Arbeidsmåter.
Målretting, sjanger og lesemåter	<p>Velge lesemåte ut fra formålet</p> <p>Utvikle innsikt om ulike lesemåter og når det er lurt å bruke ulike lesemåter</p> <p>Kunne gjenkjenne, lese og tolke ulike sjangere: Skjønnlitteratur/fortelling, fakta, dikt, oppskrift, kart, bruksanvisninger, diagram, avisartikler, brev, tabeller, innholdsfortegnelser, oppslagsverk og sammensatte tekster, ordlister og stikkordsregister</p> <p>Kunne lese med flyt, forståelse og innlevelse..</p>	<p>Felleslesing og modellering</p> <p>Læresamtaler</p> <p>Veiledet lesing</p> <p>Høytlesing</p> <p>Lesebestillinger og letelesing</p> <p>Korlesing</p> <p>Læringspartner</p> <p>Repetert lesing</p> <p>Lesekurs for (Lus under 15)</p> <p>15 min stillelesing hver dag.</p> <p>Veksle mellom ulike lesemåter som skumlesing, nærlesing, punktlesing og opplevelseslesing.</p>
<p>Lære strategier og teknikker for å utvikle leseforståelse</p> <p>Se vedlegg 2</p>	<p>Elevene skal lære strategier og teknikker for å utvikle leseforståelse.</p> <p>Før:</p> <p>Tenke igjennom hva som er målet med lesingen.</p> <p>Bli bevisst hvilke sjangere man leser og hvordan man leser på ulike måter (oppleve, lære eller gjøre noe):</p> <ul style="list-style-type: none"> fakta, fortelling, innholdsfortegnelse, ordlister, referanselister, matematiske tekster som tekstoppgaver, tabeller, diagrammer, bruksanvisninger leses på ulike måter. <p>Aktivere og ta fram forkunnskaper</p>	<p>Bruke BISON i egen lesing.</p> <p>Bevisstgjøring av hensikt med lesingen i felles samtaler og prøve ut på egen hånd. Læreren skal modellere ulike lesestrategier og forklaring når de ulike metodene har best hensikt.</p> <p>Elevene arbeider med ulike tekster i flere fag og lærer hva som kjennetegner de ulike tekstene</p> <p>Læreren vise og gjennomgå gode eksempler på hvordan man kan tolke/reflektere rundt ulike tekster og eksempler på hva som er gode, fullstendige svar.</p>

	<p>Bruke overskrifter, bilder og illustrasjoner. Tenke igjennom om teksten er vanskelig/passe eller for lett for meg.</p> <p>Under: Arbeide med ord/begreper i teksten og legge merke til nye, sjeldne og ord man ikke forstår. Være bevisst om man forstår det man leser eller ikke. Kunne oppklare og løse problemer som dukker opp underveis når man leser. Kunne lese på ulike måter og vite når det er lurt å gjøre hva, som søkelesing og nærlesing. Legge merke til sammenhenger mellom ulike deler i teksten.</p> <p>Etter: Kunne vurdere teksten etterpå. Hva er det viktigste budskapet i teksten? Hva er gjort for å få frem budskapet? Hva lærte du? Kunne oppsummere det viktigste fra teksten med egne ord. Kunne organisere fra dem man har lest, visuelt. Kunne lese det som ligger mellom linjene – se sammenhenger og tolke teksten. Kunne svare på spørsmål til teksten der man må lete etter svar, se sammenhenger mellom</p>	<p>Leselekser med leseoppdrag, som utfordrer eleven til å ta stilling og gi uttrykk for egne meninger. Se Kverndokken “101 måter å lese leselaksa på” for gode ideer.</p> <p>Resiprok lesing, bruk av rollekort som bevisstgjør ulike måter å lese på.</p> <p>Tenke igjennom om teksten handlet om det de trodde</p> <p>Reflektere og velge verktøy for læring ut fra hvordan de lærer best.</p> <p>Kunne oppsummere fra det de har lest i</p> <ul style="list-style-type: none"> • tankekart, (venn-diagram), VØL-skjema. LOTUS og i kolonnennotat. • PowerPoint-presentasjoner • Skrive sammendrag • Nøkkelord <p>Elevene blir kjent med å bruke ulike kilder (avis, faktabøker, internett, film osv.).</p>
--	---	---

	<p>ulik deler og reflektere over egne meninger om det man leste. (finne, tolke, reflektere) Vurdere tekster kritisk og si noe om man er enig i budskapet, begrunne hvorfor teksten er viktig eller sann/usann.</p>	
<p>Lære tanke- og læringsstrategier Se vedlegg 3a og 3b</p>	<p>Bruke alle strategier – velge selv</p>	<p>Lotus BISON Kolonnenotat VØSLE</p>
<p>Utvikle det muntlige språket og lære ord og begreper Se vedlegg 4</p>	<p>Arbeide med ord og begreper i alle fag.</p> <p>Arbeide med noen fagord og noen hverdagsord hver uke. (8-10 ord). Ordene hentes fra tema som er naturlig ut fra undervisningen, slik at elevene møter ordene i flere fag og sammenhenger i løpet av uka.</p> <p>Arbeide med noen utvalgte ord med innhold, form og bruk.</p>	<p>Ukas ord skal alltid henge på en fast plass i klasserommet, godt synlig for elevene.</p> <p>Ukas ord godt synlig som lekser/øveord på ukeplanen.</p> <p>Presentere ukas ord:</p> <ul style="list-style-type: none"> - snakke om og forklare ordene - skrive eller si ordet i en setning - tegne ordet - finne et synonym/antonym til ordet - ulike former av ordet - bruke konkrete og visuelle virkemidler der det er naturlig <p>Læreren som tydelig språkmodell. Selvstendig tenkning/ læringspartner</p> <p>Forslag til aktiviteter kan være: Trekløveret/ordkart Lekse hjemme, test av ukas ord. Ordene samles i ordbanken.</p>

		Se i Språkbroen for flere gode ideer til arbeid med ord og begreper.
Leseinteresse	<p>Skolebibliotek</p> <ul style="list-style-type: none"> • Klassebesøk på bibliotek. • Repetisjon av det de lærte på 6. trinn, • Kildekritikk. • Bokprat. <p>Motivasjon</p> <ul style="list-style-type: none"> • Varierte typer av lesekort/ • leselogg, leseaksjon, • Samarbeide mellom skole/hjem, lekser, klassepremier. 	Klassebesøk to ganger i året, der aktuelle bøker blir presentert av bibliotekar Bibliotekaren får inn tidspunktene på skolens årshjul ved skolestart.

Vedlegg 1: Forslag til innhold i planen

Forslag til punkter under hvert hovedelement

1. og 2. trinn Hovedelementer:	Viktig å tenke gjennom når man lager den lokale planen
<ul style="list-style-type: none"> • Utvikle språklig bevissthet 	<ul style="list-style-type: none"> • Språklig bevissthet gjennom lek (språkleker, lytte ut lyder, rim/regler mm) • Innføringstakt for bokstavene (bevissthet rundt tempo, rekkefølge, program for bokstavinnføring, spesielle forutsetninger i elevgruppa). Kartlegging som grunnlag for planlegging • Stor eller liten bokstav eller begge samtidig (begrunnelser for valg)

<ul style="list-style-type: none"> • Lesestrategier og teknikker for å utvikle leseforståelse • Lære tanke- og læringsstrategier • Lære ord og begreper • Utforske skriftspråket 	<ul style="list-style-type: none"> • Hvordan koble lesing og skriving sammen? • Bruk av konkreter – multisensorisk tilnærming til bokstavinnlæring. • Bruk av morsmåslærer i tilknytning til å knekke lesekode • Spesifiser hvilke lesestrategier elevene skal kunne (trekke sammen, lese hele ord, se på bilder, stoppe ved punktum) • Hvordan ivareta bredde i ulike tekster og sjangre i egen lesing og felleslesing i klassen? • Ulike måter å finne, tolke og reflektere over tekster i fellesskap (dialog mellom elever, lærer/elev) • Velge ut strategier som elevene skal kunne ut fra hvert trinn (Eks. tankekart, VØ- skjema, bison, venndiagram, kolonnenotat – tenk progresjon) • Læring av høyfrekvente ord som ordbilder • Begrepsopplæring (Norsk som læringspråk, NSL) • Systematikk i arbeidet med ord og begreper • Skrifttyper i egen håndskrift • Mottagerbevissthet • Sjangerkunnskap (tenk progresjon) • Bruk av tegnsetting
--	--

	• Enkle rettskrivningsregler

3. og 4. trinn Hovedelementer:	Viktig å tenke gjennom når man lager den lokale planen
<ul style="list-style-type: none"> • Utvikle språklig bevissthet • Lære strategier og teknikker for å utvikle leseforståelse • Lære tanke- og læringsstrategier • Lære ord og begreper • Utforske skriftspråket 	<ul style="list-style-type: none"> • Lekens plass i innlæringen • Bevissthet rundt språklige strukturer (forstavelser, endelser, rotord, bøyinger) Se tiltakspakken for NSL • Kjenne til synonymer og antonymer for vanlige ord • Spesifisere lesestrategier som elevene skal kunne (lese setningen om igjen når man ikke forstår, stoppe ved ord som er vanskelige, selvkorrigering, visualisere det man leser, tenke gjennom hensikten med det man leser, foregripe hva som vil skje, stille spørsmål, gjenfortelle, finne ut meningen på nye ord ved å bruke strategier som referansekilder (ordliste m.m), se på roten av ordet og endelser, og vite betydningen av forstavelser og endelser) • Hvordan ivareta bredde i ulike tekster og sjangre i egen lesing og felleslesing i klassen? • Ulike måter å finne, tolke og reflektere over tekster i fellesskap (dialog mellom elever, lærer/elev) • Forslag til læringsstrategier – tenk progresjon. (Pluss /delta, Lotus, Tankekart, De Bonos tenke-hatter, Venndiagram, VØL, Blooms taksonomi, Flytskjema) • Læring av høyfrekvente ord som ordbilder • Begrepsopplæring (Norsk som læringsspråk, NSL) • Systematikk i arbeidet med ord og begreper – tenk progresjon • Skrifttyper i egen håndskrift (stav eller løkke?)

	<ul style="list-style-type: none"> • Mottagerbevissthet • Sjangerkunnskap (tenk progresjon) • Bruk av tegnsetting • Enkle rettskrivningsregler
--	--

5. -7. trinn Hovedelementer:	Viktig å tenke igjennom når man lager den lokale planen
<ul style="list-style-type: none"> • Mestre automatisert og flytende lesing. Lesing i fagene • Lære strategier og teknikker for å utvikle leseforståelse • Lære tanke- og læringsstrategier 	<ul style="list-style-type: none"> • Mestre høytlesing • Bli bevisst sin egen lesing • Velge passende lesestoff / bok ut fra egne leseferdigheter • Ulike lesemåter tilpasset formålet med lesingen (f.eks søkelese, nærlese, oversiktslese) • Tolke og forstå innhold i visuell kommunikasjon (tabeller, tegn og symboler) • Lære om tekststrukturelle virkemidler; innholdsfortegnelse, bildetekster, tekstbokser, fotnoter og tabeller • Kjenne til og kunne bruke ulike læringsstrategier i arbeidet med en tekst • Forstå sjanger og struktur i mange vanlige teksttyper og bruke denne kunnskapen til å forstå teksten • Støtte lesing for mening (tilpasse hastighet, lese om igjen, ha oppmerksomhet mot det som er mest viktig) når de møter på vansker • Vite hvilke strategier som er mest hensiktsmessig å bruke før, under og etter lesing • Finne ut hvilke læringsstrategier som passer best for egen måte å lære på

<ul style="list-style-type: none"> • Lære ord og begreper • Utforske skriftspråket 	<ul style="list-style-type: none"> • Videreutvikle tidligere innførte læringsstrategier: tankekart, sammendrag, læresamtale, vøl, venndiagram • Innføre nøkkelord og kolonnenotat, venndiagram, BISON-overblikk • Ha et vokabular som kan hjelpe elevene til å forklare hvilke strategier de bruker for å forstå • Systematikk i arbeidet med ord og begreper (hverdagsord, fagord og analysebegreper (NSL)) • Mestre en tydelig og funksjonell håndskrift – sammenhengende skrift • Omsette tanker, idéer, følelser og kunnskap til god skriftlig formidling • Rettskriving og grammatikk • Bruke PC til skriftlige fremstillinger • Kunne skrive alle høyfrekvente ord
--	---

Vedlegg 2: Lesestrategier fra 1.-7. Trinn

Skolen bør utarbeide en plan for progresjon i innlæring av lesestrategier. Lærerne må modellere bruk av strategier og elevene må oppleve at strategiene brukes i de ulike fag. Elevene må oppfordres til å bruke de strategiene de har lært gjennom hele skoleløpet.

Lesestrategi	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Trekke sammen lyder Lese helord Bruke overskrifter, bilder og illustrasjoner Bruke tegnene punktum, spørsmålstegn og utropstegn Tenke gjennom hva som vil skje / foregripe Knytte innholdet i teksten til noe eleven kan eller har erfart / ta i							

bruk elevens forkunnskaper / finne sammenhenger Gjenfortelle tekst (muntlig, tegning) Tenke gjennom om det man leser gir mening / overvåke egen lesing Arbeide med ord/begreper i teksten							
Enkle språklige virkemidler (f.eks snakkebobler) Visualisere det en leser Lage spørsmål til teksten Lære om sjangre: eventyr, rim, regler, gåter, vitser, fakta, lister og plakater Finne svar på spørsmål i teksten (finne, tolke og reflektere)							
Kunne vurdere hensikt og mål for lesingen Oppklare / løse problemer som dukker opp i teksten Visualisere og organisere Kunne lese ulike tekster på ulike måter (oppleve, lære eller gjøre noe) Innholdsfortegnelse, ordliste, referanseliste Kjenne til noen språklige virkemidler: gjentakelse og enkle språklige bilder Lære om sjangre; dikt, brev, og fortelling Lese og tolke enkle tabeller, diagrammer og bruksanvisninger							
Kunne vurdere hensikt og mål for lesingen Tenke / snakke med teksten Leseoppdrag Kunne skumlese/oversiktslese, nærlese/detaljlese, letelese Bli klar over hvordan man kan lese på ulike måter for ulike formål Finne fakta fra ulike kilder Skille ut det som er viktig Videreutvikle forståelsen for ord og begreper Tolke og forstå tekster med matematisk innhold Lese og tolke ulike sjangre innenfor sakprosa og skjønnlitteratur Vurdere tekster kritisk og analytisk Kunne forstå både det eksplisitte innholdet, og det som ligger bak og mellom linjene							

Vedlegg 3a: Forslag til læringsstrategier fordelt på trinn

Trinn	Verktøy	Beskrivelse
1.	Tegnekart	Tegnekart er et tankekart der elevene tegner stikkordene i stedet for å skrive dem.
2.	Tankekart Brainstorming	Tankekart hjelper elevene å visualisere forståelsen sin. Å lage et slikt kart, gjør det enklere for dem å illustrere overordnede og underordnede deler av et begrep. Det er nyttig før, under og etter lesing, og som framgangsmåte for å organisere/disponere opplysninger når elevene skal skrive rapporter. Idédugnad. Strukturert brainstorming: Deltakerne i en gruppe kommer med idéer etter tur. Ustrukturert brainstorming: Deltakerne deler idéene etter hvert som de dukker opp. Viktig med kvantitet.
3.	Kolonnenotat	Når vi leser en tekst og skal organisere opplysningene kan vi bruke mange ulike former for to-kolonnenotat. Noen former for to-kolonnenotat hjelper eleven å organisere hovedidéer og detaljer i tekster fra ulike fagområder. Elevene deler da arkene inn i to kolonner og skriver hovedidéer i venstre kolonne og detaljer i høyre. Hovedmomentene kan skrives i form av spørsmål eller som stikkord. Deretter bruker de notatene som veiledning når de skal lære seg teksten.

	Vennediagram	Et verktøy for å finne likheter og forskjeller mellom to eller flere, for eksempel dyr eller personer. Det som er likt blir plassert i området som er felles for de to sirklene.
4.	BISON/SALTO – overblikk VØL	<p>Ved å ta et BISON -overblikk får du oversikt over teksten uten å lese den i sin helhet. BISON punktene fokuserer på viktige ord, setninger og begreper.</p> <p>B Bilder og bildetekst I Innledning S Siste avsnitt O Overskrifter N NB!-ord</p> <p>V vet fra før Ø Ønsker å lære (mer om) L Det vi har lært</p> <p>Skolen bruker læreverket Salto og elevene får tening i å benytte SALTO- blikk i arbeid med tekst.</p> <p>S Superblikk A Alt jeg vet L Lesemåte T Tenkestopp O Oppsummering</p>
5.	VØSLE	<p>V vet fra før Ø Ønsker å lære (mer om) S Slik vil jeg lære</p>

		<p>L Det vi har lært</p> <p>E Evaluering</p>
6.	<p>Radar</p> <p>De Bonos tenkehatter</p>	<p>Et vurderingsverktøy og en grafisk framstilling av resultat. Kan synliggjøre styrker og svakheter på en visuell måte</p> <p>Denne metoden skal utvikle samarbeidet i grupper, og at man kan variere hvordan man tenker. Gruppen fokuserer på én tilnærming om gangen i forhold til en oppgave, et tema eller et problem:</p> <p>Hvit: Fakta, statistikk, ingen tolking eller meninger. Objektiv.</p> <p>Rød: Intuisjon og følelser. Subjektiv.</p> <p>Gul: Se det positive, finne fordeler. Drømme.</p> <p>Svart: Det negative. Finne svakheter.</p> <p>Grønn: Kreativitet. Finne løsninger.</p> <p>Blå: Se helheten. Overblikk og organisering.</p>
7.	Lotus	Et verktøy for å strukturere et tema, og for å planlegge og disponere oppgaver og prosjekt.

Vedlegg 3b: Læringsstrategier – konkretisering av utvalgte strategier

Varianter av VØL-skjema (Udir.no)

I oppstarten av et tema kan elevene bruke et VØL-skjema. Her skriver de inn forkunnskapen sin om emnet i kolonnen merket V. V står for hva elevene Vet. I kolonnen med Ø skriver elevene hva de Ønsker å finne ut mer om. I kolonnen merket med L skriver elevene på slutten av perioden hva de har Lært.

Noen velger å bytte ut V med T slik at skjemaet heter TØL. T står da for hva eleven Tror han eller hun vet. Begrunnelsen er at det skal kjennes tryggere for eleven. Det kan være lettere å si noe om hva en tror en vet, enn bombastisk å påstå at det er slik.

I skjemaet kan elevene vise hvordan de vil arbeide med temaet. Lag da en ny rubrikk merket med S. S står for Slik eller Sånn vil jeg arbeide. Da kan skjemaet kalles VØSL.

Vil læreren at elevene skal gjøre en egenvurdering, kan det legges til enda en rubrikk. Denne kan merkes med E for Egenvurdering. Skjemaet kan da kalles VØLE eller VØSLE.

VØL

V Dette vet jeg om emnet	Ø Dette ønsker jeg å lære om emnet	L Dette lærte jeg om emnet

VØSLE

V Dette vet jeg om emnet	Ø Dette ønsker jeg å lære om emnet	S Slik vil jeg arbeide med emnet	L Dette lærte jeg om emnet	E Egenvurdering

Tokoloneskjema (udir.no)

Tokoloneskjemaet er et redskap for å få oversikt over fagstoffet og organisere opplysningene. I den første kolonnen skriver elevene hovedideen og i den andre kolonnen detaljene. Eksempel:

Tema: Bronsealderen	
Fakta	Forklaring
Bronsealderen:	Fakta om den:
Bronse	<ul style="list-style-type: none"> • Viktigste metallet • Første gang brukt i Norge for 4000 år siden • Består av tinn og kobber
Bronsealderhuset	<ul style="list-style-type: none"> • Kalt langhus • Lave vegger, stort høyt tak • Både mennesker og dyr bodde i huset

Elevene kan også bruke dette skjemaet til å skape oversikt over påstander og begrunnelser eller bevis for disse i tekster eller andre kilder.

Tema:	
Påstand:	Begrunnelse eller bevis:

Lotus

Lotus er et verktøy til bruk for å lage systematiske oversikter, planlegge og disponere oppgaver, skape struktur og oversikt over et tema eller den kan brukes om en skal holde et foredrag. Den kan brukes i alle fag. Elevene kan gis muntlige instruksjoner, og de kan så fylle ut rutene med tegninger, tall eller bokstaver. Vi har storlotus og minilotus. Iskremen, hamburgeren og hageporten er eksempler på enklere lotuser.

Storlotus

Torshavn		Dansk selvstyrt område	Mariehamn		Tilhører Finland	København		Monarki
	Færøyene			Åland			Danmark	
47000			27000			5,5 mill		

Nuuk		Dansk selvstyrt område	Fær-øylene	Åland	Danmark	Stockholm		Monarki
	Grønland		Grønland	Norden	Sverige		Sverige	
58000			Island	Norge	Finland	9.3 mill		
Reykjavik		Republikk	Oslo		Monarki	Helsingfors		Republikk
	Island			Norge			Finland	
320 000			4,8 mill			5,3 mill		

Minilotus

Torshavn	Mariehamn	København
Nuuk	Hovedsteder i Norden	Stockholm
Reykjavik	Oslo	Helsingfors

De Bonos seks tenkehatter (andebu.kommune.no)

Dette er en metode for å snakke om eller diskutere en oppgave, et problem eller et tema.

Tenkehattene skal hjelpe til å lage struktur i kompliserte problemløsninger.

Tenkehattene består av ulike tilnærmings/tenkemåter representert gjennom seks hatter med ulike farger. Hattene fungerer som enkle mentale knagger og fargene på hattene brukes for at alle til en hver tid skal vite hvilken tenkning som etterspørres.

Den hvite hatten:

Fakta, nøytral, objektiv.

Hvilke fakta har vi? Stemmer den fakta og den informasjonen vi har?

Hvilken informasjon mangler vi? Hvordan kan vi få den informasjonen vi mangler?

Den røde hatten:

Følelser både positive og negative.

Hvilke følelser har jeg for dette? Hva er mine reaksjoner? Føles det riktig?

Den gule hatten:

Det positive, finne fordeler

Hva er fordelene? Hvorfor er det verdt å prøve?

Hvordan kan dette bidra til forenkling eller forbedring?

Den grønne hatten:

Kreativ, finne løsninger, se nye muligheter

Hva er mulig? Hvilke ideer har vi? Hva kan vi forandre?

Hvordan kan vi utvikle dette videre?

Den svarte hatten:

Det negative, finne feil, svakheter og potensielle farer.

Hva er svakheten? Hva er problemet? Hvilke problemer kan oppstå? Hva er feilen?

Den blå hatten:

Ser på helheten, det metakognitive, organiserer, klarkjør og konkluderer.

Hvilke mål har vi? Hva vil vi oppnå? Hvor skal vi begynne? Hvor mye tid har vi? Hva gjør vi videre? Hva har vi oppnådd?

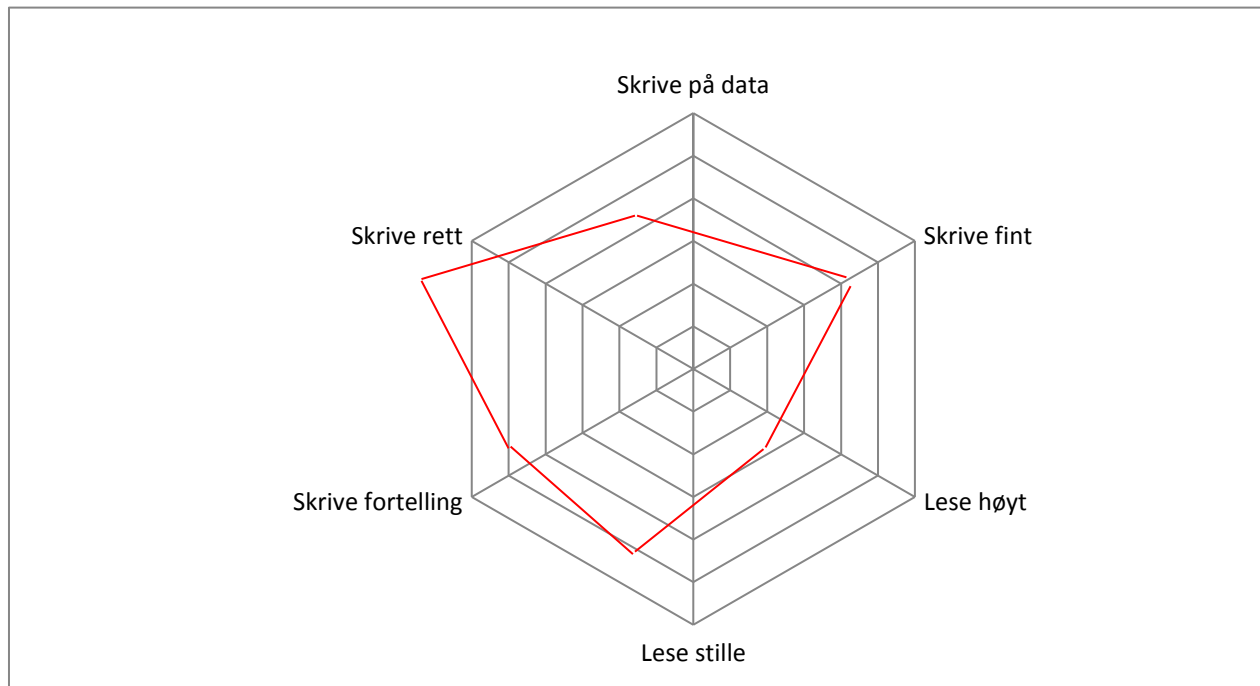
Radar (Andebu.kommune.no)

Radar er et vurderingsverktøy, men også en grafisk framstilling av resultater. Radar synliggjør styrker og svakheter på en tydelig og visuell måte, og det er lett for alle å sette inn kreftene for å bli bedre. Dessuten er radar lett å bruke! Kan være et utgangspunkt for elev- og medarbeidersamtaler. Radar kan også brukes av en gruppe/team eller etter et prosjekt for å sjekke ut hva elevene selv mener de kan. Vi finner radar under diagrammer i Microsoft Office Excel.

Jeg er flink til:

Navn: _____

- Å skrive på data
- Å skrive fint
- Å lese høyt
- Å lese stille
- Å skrive fortelling
- Å skrive rett

BISON -overblikk

Hver bokstav i dette ordet står for en ting du skal gjøre når du tar et BISON-overblikk over en tekst. En lærer kan vektlegge en eller flere av "bokstavene", for eksempel etter elevenes nivå.

BILDER OG BILDETEKSTER

Studér all bilder og illustrasjoner, også tabeller og skjemaer. Husk også å lese bildetekstene!

INNLEDNING

Les innledningen til teksten. Innledningen er det første avsnittet i teksten. Der pleier forfatteren å skrive noe om hva hele teksten handler om.

SISTE AVSNITT

Les siste avsnitt i teksten. Der skriver forfatteren ofte et lite sammendrag.

OVERSKRIFTER

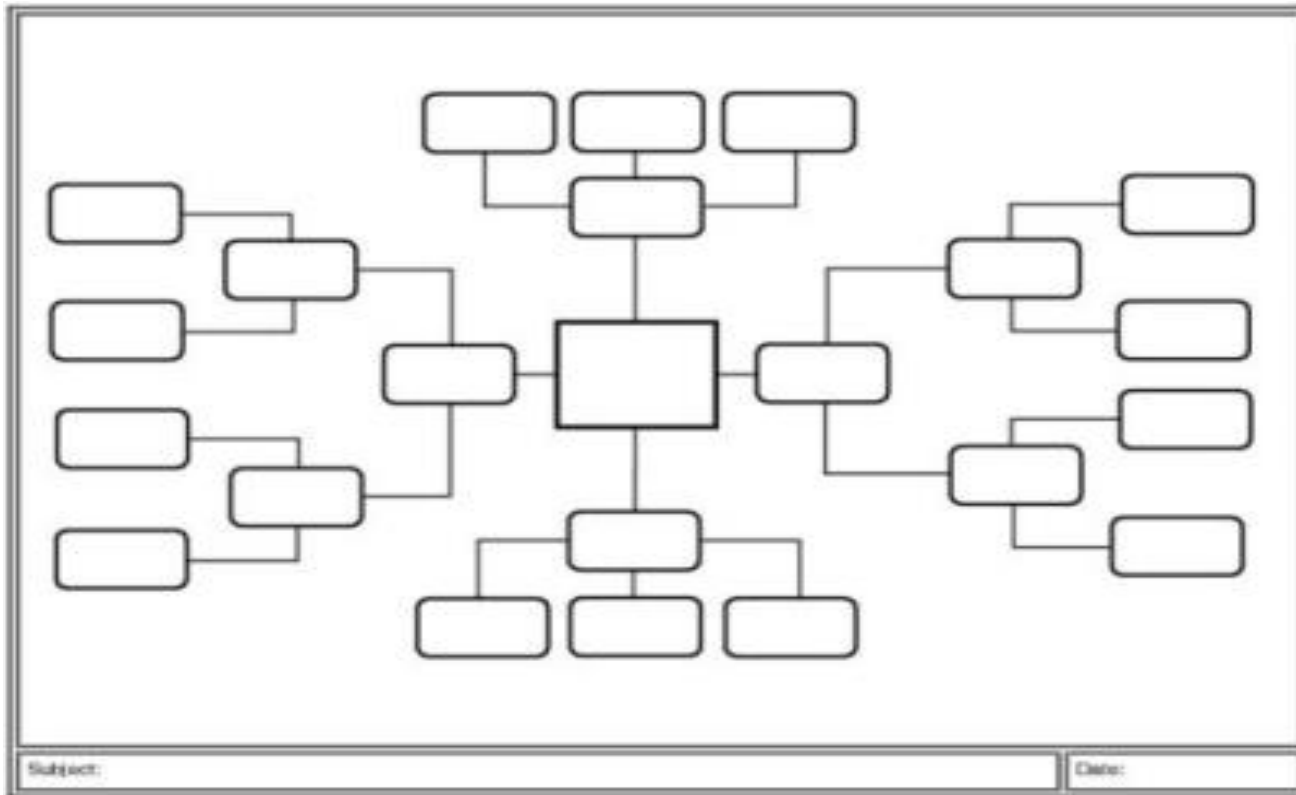
Les alle overskriftene i den teksten du skal lese. En lang tekst er ofte delt opp i mindre deler, hver med sin overskrift.

NB! ORD SOM SKILLER SEG UT

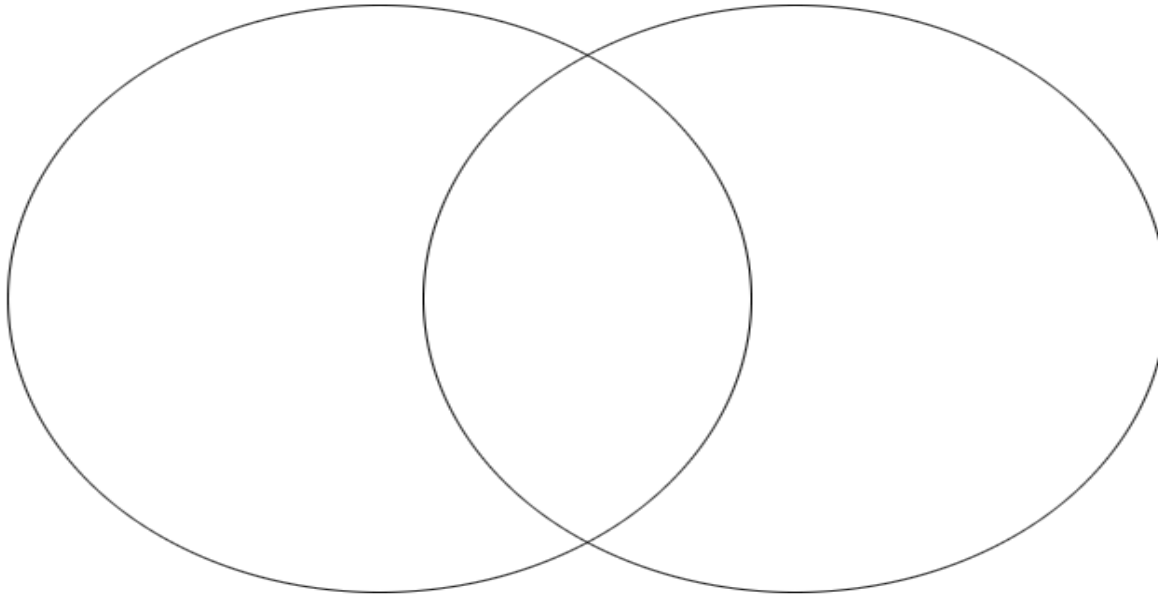
NB er forkortelse for "notabene" og betyr "legg merke til". NB-ord er ord som leseren skal legge spesielt merke til. Ordene kan merkes på forskjellige måter:

- kursiv: Bokstavene står på skrå.
- understreking: Ordene får en strek under seg.
- fete typer: Ordene er skrevet med tykke, fete bokstaver.
- STORE BOKSTAVER: Av og til er viktige ord skrevet med STORE BOKSTAVER.

Tankekart

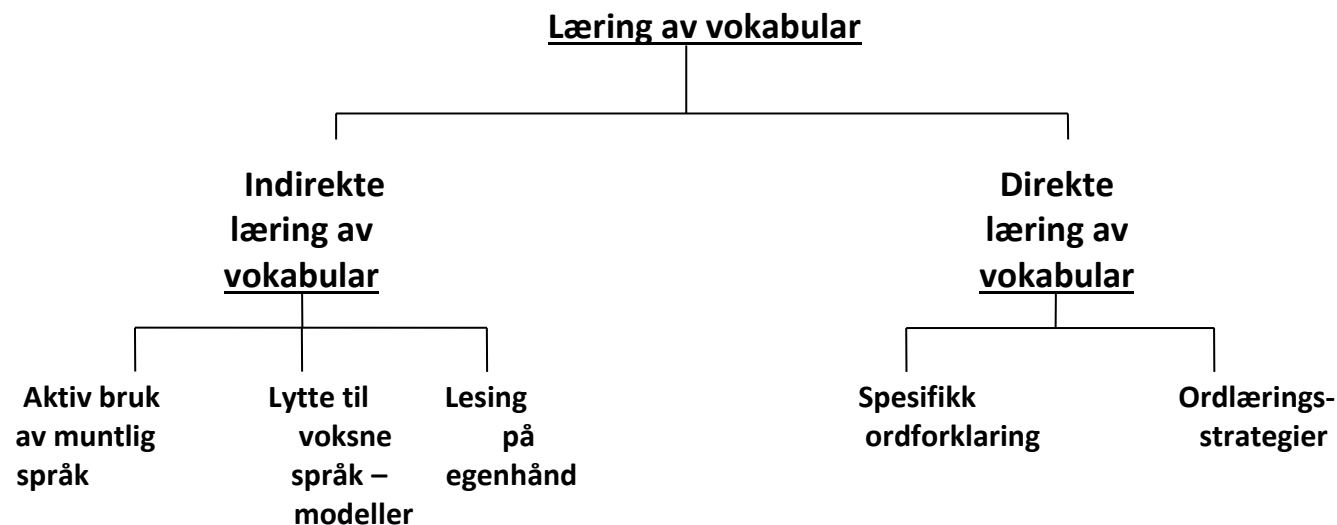
Venn diagram

Vedlegg 4a: Veiledning til trening av ord og begreper

En modell for læring av vokabular

Figuren under viser hvordan læring av vokabular skjer på to måter. Det skjer i det daglige, gjennom uformell, ikke planlagt læring, og gjennom planlagt læring for å øke ordforrådet og dybdeforståelsen av ordene.

Thinking Maps, "A Language for Learning Manual" side 131 – 141

Indirekte læring av vokabular

Indirekte læring av ord og begreper skjer gjennom at elevene **bruker språket aktivt**, både gjennom tenkning og gjennom å dele sine tanker med andre (medelever). Dette er et læringssyn vi kjenner igjen fra Vygotsky og sosiokulturell forståelse av læring. Kunnskap konstrueres av individet i en sosial sammenheng. Elevene utvider sin egen kompetanse i samhandling med andre. De lærer også gjennom å lytte til andre som kan fungere som gode språklige forbilder for elevene. Det er ikke alltid at elevene i klassen er de beste språklige forbildene. Læreren må derfor utnytte de muligheter som finnes i enhver opplærings situasjon til selv å være en god språkmodell. Læreren kan være en god språkmodell gjennom bevisst bruk av utvalgte ord og vendinger, variere

språkbruken, samt gjennom konsekvent bruk av synonymer, antonymer, omskrivninger og lignende. Møte med litteratur og egenlesing bidrar også til indirekte læringen av vokabular. I litteraturen kan elevene møte ord og uttrykk som de ikke møter i det muntlige språket.

Direkte læring av vokabular

Systematisk læring av ord og begreper er en av de viktigste strategiene en lærer kan benytte i læringsarbeidet for å legge til rette for faglig forståelse, samt utvikling av akademisk tenkemåte. Direkte læring av vokabular bør foregå både gjennom individuelle strategier og som kollektive opplæringsstrategier

Individuelle strategier

- Elevene må lære å bruke ordbøker for å undersøke ords betydning.
- Elever som strever med norsk språk bør lage sine egne ordbøker der de systematisk skriver ned nye ord og uttrykk som de skal lære seg betydningen av
- Elevene må lære å bruke kontrollstrategier for å sjekke sin egen forståelse av tekst og tale. De må hele tiden være ”pålogget” og stille seg selv spørsmål som : *Hva betyr dette? Gir dette mening? Hva tenker jeg om dette?*
- Læreren må følge opp at elevene benytter individuelle ordlæringsstrategier, og gjøre avtale om hvordan elev og lærere skal samarbeide om oppfølging av dette individuelle læringsarbeidet.

Kollektive ordlæringsstrategier – forslag til en systematikk i arbeidet med innlæring av ord

Lærerne velger 8 – 12 ord pr. uke som det jobbes systematisk med. Ordene hentes fra ulike fag og kan også være allmenne og / eller høyfrekvente ord som er nødvendige for å utvikle et akademisk språk, men som mange elever mangler. For mer informasjon om sistnevnte samt et utvalg av allmenne / høyfrekvente ord henvises det til ”Tiltakspakke *Norsk som læringsspråk*” utviklet av PPT. Det anbefales at hver elev får en ordbok eller perm hvor alle ukas ord blir satt inn, slik at de har mulighet til å gå tilbake og se på ord de tidligere har jobbet med.

- 1 Lærerne samarbeider om valg av ukas ord som presenteres for elevene i begynnelsen av uka / perioden. Ordene må være synlige for alle som er tilknyttet gruppen, både elever og lærere.

Under er det listet opp noen måter å arbeide med ord innledningsvis på:

- a. Læreren presenterer ordene for elevene. Elevene kan deretter bruke tankekart hver for seg for å lage sin definisjon av hvert ord. Etterpå kan de dele sine tankekart med en læringspartner, og til slutt lager klassen et felles tankekart for hvert ord. For å spare tid kan klassen deles i to eller fire, hvor ordene fordeles på de ulike gruppene.
  - b. Læreren leser en tekst som inneholder alle eller de fleste ordene og forklarer ordenes betydning. Elevene noterer.
  - c. Elevene forklarer ordene for hverandre med egne ord.
- 2** Det bør i tillegg til ukas ord være muligheter for å fange opp andre ord som dukker opp i faglige sammenhenger i løpet av uka (bonusord). Dette kan gjøres ved at det henges opp et flippover - ark som er delt i to kolonner i elevenes faste klasserom. Ukas valgte ord skrives i venstre kolonne. I høyre kolonne skrives viktige og ukjente ord som dukker opp spontant i løpet av uka. Alle lærere har ansvar for å fylle inn bonusord i høyre kolonne. Til slutt i uka kan det kanskje stå 10 – 20 bonusord i denne kolonnen.
- 3** I løpet av uka brukes ordene i ulike sammenhenger av alle lærere. Bruk kolonnenotat for å utdype elevenes forståelse av ordene. Valg av perspektiv og antall perspektiv tilpasses elevenes alder og modenhet. (se vedlegg)
- 4** Ukentlig test: Denne skal gjennomføres ved slutten av uka. Hensikten er at lærere og elever får kunnskap om elevenes forståelse av de aktuelle ord og begreper. Dersom noen ord fortsatt er uklare for flere elever kan det være aktuelt å arbeide videre med disse.

Den ukentlige testen kan gjennomføres på flere måter og behøver ikke være lik fra gang til gang. Noen ganger kan det være aktuelt å bruke mer tid på, og gå i dybden av elevenes ordkunnskap, andre ganger gjennomføres en test som elevene selv retter og har kontroll på. Under er det listet opp noen måter å gjennomføre testen på:

- a. Elevene definerer ukas ord på nytt. Dette kan gjøres ved å fylle ut et kolonnenotat, lage nye tankekart eller å supplere tankekartene fra oppstart av perioden med ny informasjon (i en annen farge) Læreren går rundt og observerer, evt. tar inn kartene.
- b. Elevene bruker ukas ord og bonusordene i egenproduserte setninger eller tekst
- c. Elevene fyller ut skjema / kolonnenotat for ordkunnskap (se vedlegg)
- d. Elevene forklarer ordene for hverandre, skriftlig eller muntlig. Elevene noterer ordene de ikke husker og gir til læreren

Vedlegg 4b: Systematisk arbeid med ordkunnskap

Listen nedenfor viser hva det vil si å ha god kunnskap om et ord (ulike perspektiver).

- Å kunne produsere et ord i tale
- Å kjenne til det innholdet som er knyttet til ordet. Til hvert språklige uttrykk svarer det et bestemt innhold fra vår erfaringsverden. Det språklige innholdet ordet får er i utgangspunktet helt tilfeldig.
- Å kjenne det nettverk av assosiasjoner som knyttes mellom ordet og andre ord i språket
- Å kjenne de positive og negative bibetydningene av ordet
- Å kjenne ordets stilistiske og sosiale bruksområder
- Å kjenne til ordets syntaktiske og morfologiske oppførsel
- Å kjenne til ordets semantiske komponenter
- Å kjenne til ordets avledningsmuligheter
- Å kjenne til hvilke andre ord som ofte brukes sammen med ordet

(Anne Golden i *Kan jeg få ordene dine lærer?* av Anne Hvenekilde og Else Ryen)

Denne listen er ment som hjelp eller støtte i forhold til å **varierte fokus og perspektiv**, som sammen kan **bidra til å utvikle dybdeforståelse** i arbeidet med ord. Flere av tenkekartene vil være godt egnet i forhold til å arbeide med de enkelte punktene i listen.

Eks. på kolonnenotat

Ord	Forklar hva ordet betyr. Bruk dine egne ord.	Lag en setning med ordet	Hva er rotordet / ordstammen?	Finn minst et synonym til ordet	Finn minst et antonym til ordet

Hvordan kan dere arbeide med den muntlige bruken av ordene?

Eks. Bruke som nøkkelord i gjenfortelling og framføringer. Egner seg som stasjonsarbeid innenfor TIEY eller Fagtekst i fokus og i par- og gruppearbeid.

